

ПРАВНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА АКТА ЗА ОТЧУЖДАВАНЕ НА ИМОТИ – ЧАСТНА СОБСТВЕНОСТ, ЗА ДЪРЖАВНИ И ОБЩИНСКИ НУЖДИ

*Гл. ас. д-р Милена Цветковска
Икономически университет – Варна*

LEGAL CHARACTERISTICS OF THE ACT FOR ALIENATION OF PROPERTY – PRIVATE PROPERTY FOR STATE AND MUNICIPAL NEEDS

*Chief Assist. Prof. Milena Tsvetkovska, PhD
University of Economics – Varna*

Резюме: Предмет на настоящия доклад е изследване на производството по отчуждаване на имоти – частна собственост, за държавни и общински нужди. Разглеждат се предпоставките за откриване на производството през призмата на някои практически проблеми, които възникват при прилагането им. На база на това се правят изводи за правната характеристика на отчуждаването като особено производство, притежаващо както административноправни, така и гражданскоправни елементи.

Ключови думи: *отчуждаване, частна собственост, предпоставки, производство*

Summary: The subject of this report is a study of the process of expropriation of property - private property for state and municipal needs. The prerequisites for opening proceedings are examined through the prism of some practical problems that arise in their application. Based on this, conclusions are made about the legal characteristics of the expropriation as a separate proceeding, having both administrative and civil legal elements.

Key words: *expropriation, private property, prerequisites, production*

Doi: <https://doi.org/10.36997/PPDD2022.173>

Въведение

Отчуждаването на имоти – частна собственост, е един от деривативните специфични способности за придобиване на право на собственост от страна на държавата и общината. В теорията се посочва, че

основен негов белег е т.нар. „социална функция“, която то изпълнява, а именно, че между собственика и собствеността стои обществото и общественият интерес (Katzarov 1964: 120). Съгласно чл. 17, ал. 5 от Конституцията на РБ то може да се осъществи само въз основа на закон, при условие че тези нужди не могат да бъдат задоволени по друг начин и след предварително и равностойно обезщетение. Този конституционен текст утвърждава принципа за неприкосновеност на частната собственост, който е възприет и в чл. 1 от Протокол №1 от Конвенцията за защита на правата на човека и основаните свободи (КЗПЧОС). Негово логическо продължение във вътрешното законодателство са и нормите на вътрешното законодателство, в които е подчертано, че всички видове собственост се ползват с еднакви възможности за развитие и закрила (чл. 2 от Закона за собствеността). Това би следвало да задължава държавата и частноправните субекти да не нарушават правото на собственост, а държавните органи – да не злоупотребяват с правомощията си в ущърб на граждани и юридически лица.

След приемане на България в Европейския съюз въпросът за отчуждаването на имоти – частна собственост, за държавни и общински нужди придоби особена актуалност поради засилената необходимост от развитие на публичната инфраструктура, най-вече в областта на пътно-транспортната мрежа на страната. Осигуряването на пространства за разгръщане на публичната инфраструктура поражда редица конфликти между интересите на държавата – инвеститор, и физическите лица и юридическите лица – собственици на земя. В резултат на това възникват и редица правни спорове, а с оглед на тяхното разрешаване е необходимо да се изясни на първо място правната същност на акта за отчуждаване с цел да се използват всички възможности за защита на неприкосновеността на частната собственост.

Изложение

1. Предпоставки за откриване на производството по отчуждаване

По силата на изричната разпоредба на чл. 33, ал. 4 от Закона за държавната собственост отчуждените за задоволяване на държавни нужди имоти стават публична държавна собственост. Общият режим на отчуждаването на частни имоти за удовлетворяване на държавна

или общинска нужда е регламентиран в чл. 205 и чл. 207 от Закона за устройство на територията. Съгласно разпоредбата на чл. 34а от Закона за държавната собственост (в редакцията му, публикувана в Държавен вестник, бр. 66 от 2013 г.) за отчуждителната процедура с оглед изграждане на национален обект е необходимо решение на Министерския съвет, което се взема по направено предложение както от министъра на регионалното развитие, така и от министъра на финансите. Условие за вземане на решение за отчуждаване е наличието на влязъл в сила или одобрен подробен устройствен план, който предвижда изграждане на национален обект и за който е налице влязло в сила разпореждане за допускане на предварително изпълнение. Освен такъв план, към предложението за отчуждаване следва да се набави оценка на имотите, както и финансова обосновка на предложението за отчуждаване. В решението на Министерския съвет трябва да са изрично посочени: държавната нужда, за която се отчуждават имотите, видът, местонахождението и собствениците на всеки от имотите, както и размерът на обезщетението¹.

С цел изясняване на правната характеристика на акта за отчуждаване на недвижими имоти е необходимо на първо място да се посочат предпоставките за неговото извършване. Чл. 17, ал. 5 от Конституцията на Република България (КРБ) залага принципа, че принудително отчуждаване на собственост за държавни и общински нужди може да става само въз основа на закон и при условие че тези нужди не могат да бъдат задоволени по друг начин, но само след предварително и равностойно обезщетение. Същият принцип е въведен и с разпоредбите на чл. 101 от Закона за собствеността (ЗС), чл. 205 от Закона за устройство на територията (ЗУТ), чл. 32, ал. 1 от Закона за държавната собственост (ЗДС) и чл. 21, ал. 1 от Закона за общинската собственост (ЗОС).

Същността на отчуждаването може да се разглежда като производство, като съвкупност от правни актове и действия, които се осъществяват между компетентен държавен орган и собственика на недвижим имот (Боянов 2004: 362). Това производство обикновено завършва с издаването на административен акт от компетентен ор-

¹ Маринова Б. Националните обекти – правна рамка и практически въпроси (<https://biserkamarinova.com/wp-content/uploads/2020/04/D-15.pdf>).

ган². В някои случаи по силата на властническия акт държавата (общината) придобива право на собственост върху отчуждения имот, а бившият собственик – право на обезщетение. От режима на отчуждаване, установен в ЗДС и ЗОБС, невинаги отчуждителното производство приключва с издаване на административен акт (решение). При постигане на съгласие между общинския орган и собственика на имота относно начина и размера на обезщетението производство то се прекратява. Между съответния орган (кмет) и собственика на имота се сключва договор за продажба или замяна (чл. 27 ЗОБС). Доколкото тези последици настъпват след започнало административно производство, може да се приеме, че в посочените случаи на ЗОБС придобиването на право на собственост от общината настъпва в резултат на смесен гражданскоправен фактически състав – извършване на определени административни действия и актове и договор между общината и собственика на отчуждения имот. На практика обаче последиците на този смесен фактически състав са гражданскоправни, и по-конкретно – вещноправни (Боянов 2004: 363).

Основните изисквания, които трябва да са налице, за да се осъществи принудителното отчуждаване са:

1) отчуждаването да е предвидено изрично в закон, т. е. не може да се извършва отчуждаване на имоти или части от имоти въз основа на подзаконова правна норма;

2) обекти на отчуждаването могат да бъдат само недвижими имоти, които са частна собственост на физически или юридически лица;

3) да е налице държавна или общинска нужда, която се установява с влязъл в сила подробен устройствен план;

4) тази нужда да не може да бъде задоволена по друг начин, освен чрез отчуждаването на конкретния недвижим имот;

5) да има предварително и равностойно обезщетение.

Следователно на първо място е необходимо да се докаже съответната държавна или общинска нужда, както и намерението на държавата за изграждане на инфраструктура.

Отчуждаването може да се осъществи само при условие че има влязъл в сила подробен устройствен план, приет по установения в закона ред.

² Мангачев, И. За понятията одържавяване, принудително отчуждаване и национализация (<file:///D:/Downloads/law-journal-3-2009-4.pdf>).

Съгласно чл. 33, ал. 2 от Закона за държавната собственост (ЗДС) наличието на държавна нужда, която не може да бъде задоволена по друг начин, се установява с влязъл в сила подробен устройствен план (ПУП), предвиждащ изграждане на обекти за задоволяване на държавни нужди, или с одобрен ПУП, който предвижда изграждане на национален обект, за който е налице влязло в сила разпореждане за допускане на предварително изпълнение, или по друг начин, предвиден в закон. В чл. 21, ал. 1 ЗОС също е посочено, че е възможно да се извърши принудително отчуждаване на имоти – частна собственост, за общински нужди въз основа на одобрен подробен устройствен план (ПУП), който предвижда изграждането на обекти от първостепенно значение – публична общинска собственост, за който има влязло в сила разпореждане за допускане на предварителното му изпълнение. Това е първият етап от една процедура по отчуждаване. Изхождайки от факта, че ПУП се съставя от администрацията и той е годно доказателствено средство за наличието на държавна или общинска нужда, на практика и правното основание за извършване на отчуждаването, може да се направи извод за административния характер на процедурата и на самия акт за отчуждаването.

В теорията е изразено мнението, че ако липсва някой от елементите на специалния фактически състав по ЗУТ, тогава отчуждаването ще е недопустимо по ЗУТ, но ще е възможно по общия състав на ЗДС и ЗОС (Петров 2002: 169). Разпоредбите на ЗУТ се явяват специални по отношение на общите по ЗДС и ЗОБС. Следователно с оглед изричната разпоредба на чл. 205 ЗУТ, която предвижда само влязъл в сила ПУП и в която специално са изброени обектите, които ще се изграждат, както и въз основа на препращането само към реда (процедурата) за извършване на отчуждаването към ЗДС и ЗОС, в хипотезите на ЗУТ трябва да се има предвид само влязъл в сила ПУП. Когато обаче са касае за обектите, които изрично са посочени в конкретния подробен устройствен план като национални или от първостепенно значение и за които ще се извърши принудителното отчуждаване, тогава ще се приложат правилата на ЗДС и ЗОС и ще се допусне пред-

варително изпълнение на одобрен, но невлязъл в сила ПУП³.

В тази връзка се поставят редица въпроси, свързани с гаранциите за защитата на интересите на всички заинтересовани страни. Принципно в ЗУТ се предвижда участие на заинтересованите страни в цялата процедура по отчуждаването, така че то да не създава за собствениците неблагоприятни финансови последици. Според чл. 128, ал. 1 и ал. 2 от ЗУТ изработеният проект за ПУП се съобщава от общината на заинтересуваните лица с обявление, което в 10-дневен срок от постъпването на проекта в общинската администрация се изпраща за обнародване в Държавен вестник. По този ред се съобщават и проектите за ПУП за линейните обекти на техническата инфраструктура извън границите на населените места и селищните образувания. Обявлението се разгласява, като се поставя на определените за това места в сградата на общината, района или кметството, както и на други предварително оповестени обществено достъпни места в съответната територия – предмет на плана, и се публикува на интернет страницата на общината. В същото време както ЗДС, така и ЗОБС не съдържат изискване заповедта за одобряване на ПУП да бъде връчена лично на собствениците на засегнати имоти, когато става дума за изграждане на инфраструктурни обекти. В резултат на това в преобладаващата част от казусите гражданите не разбират, че е в ход процедура по одобряване на ПУП, предвиждащ отчуждаване на имота им или част от него. Логично е собствениците да не следят Държавен вестник, за да не проверява дали не е в ход процедура по одобряване на ПУП, предвиждащ отчуждаване на имота му. По този начин се ограничават в много голяма степен възможностите на частноправните субекти за оспорване на възприетото техническо решение и действителното наличие на държавни или общински нужди или да предоставят подходящи алтернативи, тъй като те най-често не разбират за наличието на процедура по изготвянето на ПУП за обекта или за неговото одобряване. На практика засегнатите страни пропускат първия етап от процедурата, свързан с приемането или измене-

³ Боянова, Г. Предпоставки за отчуждаване на недвижими имоти за изграждане на обекти – публична собственост на държавата и общините по Закона за устройство на територията (<http://trudipravo.bg/mesechni-spisania/mesechno-spisanie-sobstvenosti-pravo/menucontsp1/2610-predpostavki-za-otchuzhdavane-na-nedvizhimi-imoti-za-izgrazhdane-na-obekti-publichna-sobstvenost-na-darzhavata-i-obshtinite-po-zakona-za-ustroistvo-na-teritoriyata>).

нието на ПУП, и се озовават в ситуация без възможност за защита едва на втория етап, който е издаването на самия административен акт за отчуждаване. По ЗДС това става с решение на Министерския съвет, когато обектите са национални обекти – чл. 34а, ал. 1 от ЗДС, и със заповед на областния управител във всички останали случаи – чл. 34а, ал. 2 от ЗДС. По ЗОБС актът отново е заповед на кмета за отчуждаване – чл. 25, ал. 2 от ЗОБС. Ако тези въпроси бъдат поставени едва в хода на процеса по обжалване на заповедта за отчуждаване, националните съдилища отказват да ги разглеждат, защото възможността на собствениците на имоти да ги поставят се смята за преклудирана с влизане в сила на ПУП. Според практиката на ЕСПЧ липсата на адекватно уведомяване на гражданите, каквото в случая е налице, особено когато за засегнати ключови права, като правото на собственост, е проблем и води до нарушаване на правото на справедлив съдебен процес по смисъла на чл. 6, §1 от ЕКПЧ⁴, доколкото „не позволяват на засегнатото лице да има ясна, практическа и ефективна възможност да обжалва административен акт, който директно въздейства и се намесва в правото му на собственост“⁵.

В тази връзка омбудсманът на РБ е сезирал конституционния съд с искане за установяване противоконституционността на чл. 38, ал. 1, ал. 2 и ал. 3; чл. 39, ал. 1, изречение второ от ЗДС. Според омбудсмана изброените разпоредби нарушават основни конституционни права на гражданите. В искането се твърди, че те противоречат на принципа на правовата държава (чл. 4, ал. 1 от Конституцията), принципа на върховенство на Конституцията (чл. 5, ал. 1 от Конституцията), принципа за неприкосновеност на частната собственост (чл. 17, ал. 3 от Конституцията), чл. 17, ал. 5 и чл. 56 от Конституцията, както и на чл. 6, §1 от Европейската конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС). В същото време те влизат в противоречие с гарантирани от Европейската конвенция права на човека.

В резултат на искането КС се произнася с решение, в което приема, че „за разлика от административните производства, протичащи по общия ред на Административно-процесуалния кодекс, в които за-

⁴ Брегов, И., Докова-Костадинова, М. Публичният интерес за сметка на частната собственост (<https://ime.bg/bg/articles/publiniyat-interes-za-smetka-na-astnata-sobstvenost/>)

⁵ Решение на Европейския съд по правата на човека по делото *De Geouffre de la Pradelle v. France* (application No. 12964/87).

сегнатите от административните актове субекти имат възможността своевременно да реагират и да защитят своите права, при провеждане на отчуждаване по реда на чл. 38, ал. 1 и ал. 2 ЗДС и чл. 27, ал. 1 ЗОС първият момент, в който адресатът на акта може да се информира за вече приключилата процедура по отчуждаването, е публикацията в Държавен вестник. Подобен подход е конституционно недопустим⁶. Според КС „в оспорените разпоредби недопустимо се замества задължението на държавните органи лично да уведомят лицето – адресат на индивидуалния административен акт за отчуждаване на неговата частна собственост, с безадресна публикация в Държавен вестник. Така се стига до засягане на правото на защита (чл. 56 от Конституцията) на гражданите и юридическите лица, без да са налице каквито и да било основания за това“. В решението на КС се посочва, че „няма пречка законодателно обнародването в Държавен вестник да бъде уредено като субсидиарен способ за уведомяване, когато лицето не може да бъде открито и по никакъв друг начин не може да бъде лично уведомено за административния акт за отчуждаване на неговата собственост“. Поради изложените съображения КС постановява решение, с което обявява за противоконституционни чл. 38, ал. 1 и ал. 2 от ЗДС и чл. 27, ал. 1 от ЗОС⁶.

2. Обезщетение за собствениците на отчуждаваните недвижими имоти

Важен елемент от процедурата по отчуждаването на недвижими имоти е и предвиденото обезщетение за собствениците на отчуждаваните имоти. Именно по повод на него и възможността за сключване на договор със собствениците – физически или юридически лица, се поставя в теорията и въпросът за частноправния характер на акта за отчуждаване. В КРБ, ЗС и ЗДС се говори общо за предварително и равностойно обезщетение. В чл. 21, ал. 1 ЗОС се казва, че отчуждаването трябва да се извърши срещу предварително равностойно парично или имотно обезщетение. Съгласно §1а, т. 1 от ДР на ЗДС „равностойно парично обезщетение“ е цената на отчуждаваните имоти или на части от имоти, определена по реда на този закон. А съгласно §1а, т. 1а „равностойно имотно обезщетение“ е това обезщетение, при което на собственика на отчуждавания имот се предоставя

⁶ Решение на КС №6/ 2006 г.

в собственост имот – частна държавна собственост, представляващ земеделска земя от държавния поземлен фонд или горска територия, в която горите са с еднакъв произход и функции с отчуждаваните, в същото или съседно землище, чиято стойност, определена по реда на наредбата по чл. 36, ал. 2 от Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, съответно по реда на наредбата по чл. 86, ал. 2 от Закона за горите, е равна или надвишава с до 20 на сто стойността на отчуждавания имот. Така всъщност имотно обезщетение е предвидено само в случаите, при които се касае за земеделски земи или за земи от горския фонд.

Съгласно чл. 32, ал. 2 ЗДС и чл. 22, ал. 5 ЗОС равностойното парично обезщетение се определя в съответствие с предназначението на имотите, което са имали преди влизане в сила на ПУП въз основа на пазарните цени на имоти с подобни характеристики, намиращи се в близост до отчуждавания. Във връзка с момента на определяне на размера на обезщетението според предназначението на имотите, което те имат преди влизане на подробния устройствен план, с който се предвижда изграждането на съответните обекти, КС с разгледаното по-горе решение №6 от 2006 г. приема, че „по този начин се изключва евентуалното влияние в една или друга посока на влезлия в сила подробен устройствен план върху цените на подлежащите на отчуждаване по него имоти. Парично обезщетение, определено с оглед бъдещото предназначение на отчуждения имот, не би било равностойно, защото то не съответства на действителната цена на имота, която той има преди влизането в сила на подробния устройствен план, когато и възниква основанието за неговото принудително отчуждаване“⁷.

Оценката на имотите, подлежащи на отчуждаване, се извършва от оценител на имоти, направена не по-рано от три месеца, считано от датата на подаване на искането за отчуждаване (чл. 34, ал. 2, т. 3 ЗДС). Съгласно §1а, т. 3 от ДР на ЗДС „оценител на имоти“ е лице, което има необходимото образование и професионална квалификация за оценяване на имоти; в зависимост от предназначението на имота притежава правоспособност на независим оценител по смисъла на Закона за независимите оценители за извършване на съответната оценка; има поне три години професионален опит за оценяване на имоти; не е служител на инвеститора; не е заинтересован от

⁷ Решение на КС №6/ 2006 г.

отчуждаването и не е роднина по права линия без ограничения, по сребрена линия до четвърта степен и по сватовство до втора степен на страните по отчуждаването.

Имотите – частна собственост, се отчуждават за държавни нужди със заповед на областния управител (в общия случай) или с решение на Министерския съвет в специално предвидените в ЗДС случаи. За общински нужди имотите – частна собственост, се отчуждават със заповед на кмета на съответната община, а с решение на общинския съвет отчуждаването се извършва само в изрично посочените случаи в ЗОС.

Имотите се считат за отчуждени след влизане в сила на административните актове (когато не са обжалвани) за извършване на отчуждаването и от момента, в който дължимото равностойно парично обезщетение е преведено по сметка на правоимащите лица (чл. 39, ал. 1 ЗДС и чл. 29, ал. 3 ЗОС). Следователно изплащането на обезщетението е основен елемент от фактическия състав на отчуждаването. От тук може да се направи извод, че макар и стартиращо като административна процедура, с административен акт, отчуждаването съдържа и гражданскоправни елементи.

Относно правната характеристика на отчуждаването следва да се изясни и въпросът дали е оригинален или производен способ за придобиване на право на собственост. В теорията има различни становища. Според някои автори отчуждаването е първичен способ за придобиване на право на собственост върху недвижими имоти, тъй като държавата и общината придобиват съответните имоти наново, самостоятелно основани и правоприемство липсва. Тези автори приемат, че се учредява ново, самостоятелно вещно право със самостоятелно предназначение по волята на държавата и общината (Джеров 2003: 330). Освен това равностойното обезщетение е право на собственика на отчуждавания имот, а не е предпоставка да се извърши отчуждаването. В подкрепа на становището, че способът е оригинален, е и фактът, че имотът се придобива без тежести (Стоянов 2004: 182). Това становище не следва да бъде подкрепено на следните основания. Първо, както вече беше посочено по-горе, изплащането на обезщетението е основен елемент от фактическия състав на процедурата по отчуждаване (Боянов 2004: 183). Изрично е предвидено и в ЗДС, и в ЗОБС, че имотите се считат отчуждени от момента на изплащане на обезщетението по сметка на собствениците. Неизплащане-

то на обезщетението в 6-месечен срок е основание за правоимащото лице да иска отмяна на отчуждаването. По този начин действието на отчуждаването и вещноправните му последици се обвързват именно с изплащането на обезщетението, което е доказателство, че то е завършващият елемент на производството по отчуждаване. Относно аргумента, че способът е оригинален поради факта, че имотът се придобива без тежести, би следвало да се отбележи, че и в тези случаи обезщетение се изплаща. В чл. 41 ЗДС и чл. 32 ЗОС специално са уредени случаите, при които върху отчуждаваните имоти е имало наложени тежести. Когато върху конкретния имот – частна собственост, е имало учредена ипотека, тогава дължимото обезщетение от страна на държавата или общината ще покрие размера на обезпеченото вземане на ипотекарния кредитор, доколкото неговото вземане не се предшества от друго такова с предимство за удовлетворяване. В случай че има наложена върху имота друга вещна тежест, дължимото парично обезщетение се внася в търговска банка и служи за обезпечаване на съответното вземане. По този начин лицата, които имат някакви права във връзка с наложените тежести върху подлежащите на отчуждаване имоти, ще могат да се удовлетворят от дължимото обезщетение.

Според друга теза, която би следвало да бъде подкрепена, отчуждаването е произведен способ за придобиване право на собственост, защото е налице правоприемство между досегашния собственик и държавата (или общината)⁸. Основен аргумент на авторите, които я поддържат е, че ако имотът е отчужден от лице, което не е негов собственик, актът няма да породи вещно действие и следва да бъде отменен, а платеното обезщетение трябва да бъде възстановено като получено без основание (Боянов 2014: 391; Марков 2010).

Заклучение

В заключение може да се посочи, че правният режим на отчуждаването на недвижими имоти – частна собственост, за държавни и

⁸ Боянова Г. Предпоставки за отчуждаване на недвижими имоти за изграждане на обекти – публична собственост на държавата и общините, по Закона за устройство на територията (<http://trudipravo.bg/mesechni-spisania/mesechno-spisanie-sobstvenost-i-pravo/menucontsp1/2610-predpostavki-za-otchuzhdavane-na-nedvizhimi-imoti-za-izgrazhdane-na-obekti-publichna-sobstvenost-na-darzhavata-i-obshninite-po-zakona-za-ustroistvo-na-teritoriyata>).

общински нужди е сравнително балансиран. Известни моменти от правната регламентация, най-вече свързани с процедурата по извършване на отчуждаването и предвидените гаранции за защита на собствениците на отчуждаваните имоти, се нуждаят от прецизиране с оглед решение на КС №6 от 2006 г. и предвидените международни принципи в ЕКЗПЧОС. Като производство отчуждаването може да бъде определено като сложен и смесен фактически състав, който съдържа както административноправни, така и гражданскоправни елементи. Като способ за придобиване на право на собственост, въпреки споровете в теорията, то се определя като деривативно основание за възникване на право на собственост от държавата и общината.

Използвана литература

1. Боянов, Г. Вещно право. София: Авалон, 2004, с. 363, с. 391.
2. Боянова Г. Предпоставки за отчуждаване на недвижими имоти за изграждане на обекти – публична собственост на държавата и общините по Закона за устройство на територията (<http://trudipravo.bg/mesechni-spisania/mesechno-spisanie-sobstvenost-i-pravo/menucontsp1/2610-predpostavki-za-otchuzhdavane-na-nedvizhimi-imoti-za-izgrazhdane-na-obekti-publichna-sobstvenost-na-darzhavata-i-obshtinite-po-zakona-za-ustroistvo-na-teritoriyata>, 07.072022).
3. Брегов, И., Докова-Костадинова, М. Публичният интерес за сметка на частната собственост (<https://ime.bg/bg/articles/publiniyat-interes-za-smetka-na-astnata-sobstvenost/>, 10.072022).
4. Джеров, Ал. Вещно право. 2003, с. 330.
5. Маринова Б. Националните обекти – правна рамка и практически въпроси (<https://biserkamarinova.com/wp-content/uploads/2020/04/D-15.pdf>, 10.072022).
6. Мангачев, И. За понятията одържавяване, принудително отчуждаване и национализация (<file:///D:/Downloads/law-journal-3-2009-4.pdf>, 08.072022).
7. Марков, М. Принудително отчуждаване на собственост за държавни нужди, 2010, цитирано по Ciela норми.
8. Петров, Вл. Законът за устройство на територията, 2002, с. 169.
9. Стоянов, В. Вещно право. 2004, с. 182-183.
10. Решение на Европейския съд по правата на човека по дело-

to De Geouffre de la Pradelle v. France (application No. 12964/87).

11. Решение на КС №6/ 2006 г.

12. Katzarov, K. Theory of Nationalisation, Martinus Nijhoff, The Hague. 1964, p. 155.

За контакти:

гл. ас. д-р Милена Цветковска
Икономически университет – Варна
E-mail: tsvetkovska@ue-varna.bg